

Skleněný nápojový soubor

BcA. Karla Šťastná

Diplomová práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav produktového designu
akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **BcA. Karla ŠŤASTNÁ**
Studijní program: **N 8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimedia a design – Průmyslový design**

Téma práce: **Skleněný nápojový soubor**

Zásady pro vypracování:

1. Analýza výrobků podobného charakteru.
2. Kresebné návrhy vytvořené na základě analýzy.
3. Studie vybraných návrhů, propracované v kresbě a v 3d modelu.
4. Realizace konečného řešení.
5. Teoretické zdůvodnění konečného návrhu s přihlédnutím k historickým souvislostem.

Rozsah práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

VONDRUŠKA, V. Sklářství. 1.vyd. Praha: Grada, 2002. 273 s. ISBN 80-247-0261-4
MILLER, J. Sklo 20. století. 1.vyd. Bratislava: Noxi, 2005. 240 s. ISBN 80-89179-21-5
LANGHAMER, A. Legenda o českém skle. 1.vyd. Zlín: Tigris, 1999. 292 s. ISBN 80-86062-02-3
KOLESÁR, Z. Kapitoly z dějin designu. 1. vyd. Praha: VŠUP, 2004. 167 s. ISBN 80-86863-03-4
ADAMS, S. Hnutí uměleckých řemesel. 1.vyd. Praha: Svojtka a Vašut, 1997. 128 s. ISBN 80-7180-254-9
HAVRÁNEK, V. Bruselský sen. Praha: Arbor Vitae, 2008. 367 s. ISBN 978-80-87164-03-7
SPARKE, P. Století designu. 1.vyd. Praha: Slovart, 1999. 272 s. ISBN 80-7209-142-5
BHASKARAN, L. Podoby moderního designu. Praha: Slovart, 2007. 256 s. ISBN 978-80-7209-864-4
LEMME, A. Art Deco. 1.vyd. Praha: Svojtka a Vašut, 1997. 128 s. ISBN 80-7180-248-4

Vedoucí diplomové práce: prof. ak. soch. Pavel Škarka
Ústav produktového designu
Datum zadání diplomové práce: 1. prosince 2008
Termín odevzdání diplomové práce: 11. května 2009

Ve Zlíně dne 23. února 2009

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
pověřená děkanka

Ing. arch. Hana Maršíková
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Tato práce je rozdělena do tří hlavních částí. První, teoretická část, se zaměřuje na historii sklářství, zvláště na českou sklářskou produkci. V úvodu stručně seznamuje s počátky výroby skla, mapuje důležité momenty ve vývoji českého skla a dále se zaměřuje na současnou situaci v českém sklářském designu.

Praktická část seznamuje s historií a současností Moravských skláren Květná, s.r.o., s níž spolupracuji na projektové části své práce.

V projektové části se věnuji návrhu nápojového skla. Dokumentuji zde proces tvorby a zdůvodňuji konečného řešení svého návrhu.

Klíčová slova: sklo, design, český, současný

ABSTRACT

This thesis is divided into three main parts. First, theoretic part, is aimed at the history of glass production, especially at czech glass production. In preamble it makes briefly acquainted with the beginnings of the glass production, it maps important moments in the progress of the czech glass and then is aimed at the present situation in czech glass design.

Practical part makes acquainted with the history and present production of Moravské sklárny Květná, s.r.o., wherewith I cooperate on the project part of my thesis.

In the project part I devote to design of the drinks set. I describe here the process of my work and I explain the final solution of my design.

Keywords: glass, design, czech, present

OBSAH

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 HISTORIE VÝROBY SKLA	10
1.1 POČÁTKY VÝROBY	10
1.2 STŘEDOVĚKÉ SKLO.....	11
1.3 BENÁTSKÉ SKLO.....	12
1.4 EVROPSKÉ SKLO 16. – 18. STOLETÍ.....	12
2 ČESKÉ SKLÁŘSTVÍ	14
2.1 POČÁTKY ČESKÉHO SKLÁŘSTVÍ	14
2.1.1 Středověké sklárny	14
2.1.2 Lesní sklo	15
2.1.3 Český křišťál	16
2.1.4 České sklářství 19. století.....	16
2.1.5 Secesní sklo	17
2.2 VÝVOJ ČESKÉHO SKLÁŘSKÉHO DESIGNU VE 20. STOLETÍ.....	18
2.2.1 Začátek 20. století	18
2.2.2 Artěl.....	18
2.2.3 Art deco – 20. léta	19
2.2.4 Krásná jizba.....	20
2.2.5 Vývoj po roce 1945.....	21
2.2.6 České sklo po roce 1989	23
2.3 SOUČASNÝ DESIGN NÁPOJOVÉHO SKLA V ČECHÁCH.....	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
3 MORAVSKÉ SKLÁŘNY KVĚTNÁ	31
3.1 HISTORIE	31
3.2 SOUČASNOST.....	33
3.2.1 Spolupráce s evropskými designery.....	34
3.3 KLÁRA – SKLÁŘSKÁ HUŤ, S.R.O.....	36
III PROJEKTOVÁ ČÁST	37
4 DESIGN NÁPOJOVÉHO SKLA	38
4.1 POSTUP NAVRHOVÁNÍ	39
4.2 TECHNOLOGIE VÝROBY	45
4.3 TEORETICKÉ ZDŮVODNĚNÍ KONEČNÉHO NÁVRHU	46
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	57
SEZNAM OBRÁZKŮ	58

SEZNAM PŘÍLOH.....	61
---------------------------	-----------

ÚVOD

České sklářství má dlouhou a bohatou tradici. Díky mnohým úspěchům v oblasti technologických objevů i uměleckého přínosu českých výtvarníků je toto odvětví po celém světě uznáváno jako doména českých řemeslníků a umělců. V současném období kritickém pro český sklářský průmysl, zvláště pak pro malosériovou ruční výrobu, je třeba pamatovat na tyto úspěchy s vědomím, že české sklo překonalo i méně příznivá období díky pozornosti, kterou věnovalo výtvarné kvalitě užitkového skla a díky uměleckým individualitám, pro něž sklo vždy bylo stálou inspirací.

Téma své diplomové práce jsem si zvolila nejen kvůli svému předchozímu vzdělání na Střední umělecko-průmyslové škole sklářské ve Valašském Meziříčí a později v Ateliéru skla u Ilji Bílka na Fakultě užitého umění v Ústí nad Labem. Ale především proto, že mě práce se sklem stále více zajímá a baví a ráda bych se jí věnovala i v budoucnu.

Teoretická část mé práce je zaměřena na české sklářství, zvláště na oblast nápojového skla, jemuž jsem se věnovala i v projektové části. V úvodní části stručně mapuji počátky historie výroby skla ve starověku a její vývoj ve světě. V dalších bodech textu se soustředím na českou sklářskou tradici, zmiňuji důležité mezníky a události v jejích dějinách. Podrobněji se zabývám designem českého nápojového skla 20. století, různými uměleckými proudy a výtvarnými skupinami, které měly vliv na podobu českého skla. V posledním bodě teoretické části jsem se pokusila podat zprávu o současné situaci v designu českého nápojového skla a zmínit nejdůležitější osobnosti, které se ve své tvorbě tomuto tématu věnují.

Napsat objektivní shrnutí aktuálního dění kteréhokoli oboru je vždy obtížnější, než shrnout jeho historický vývoj, protože neexistuje časový odstup, který by zhodnotil kvalitu a odlišil ji od přechodných trendů. Mimo jiné také chybí ucelené publikace, podávající komplexní náhled na dané téma. Pro svou práci jsem čerpala z různých zdrojů, často z internetových stránek.

Praktická část mé práce seznamuje s historií a se současnou produkcí Moravských skláren Květná, s.r.o., s níž jsem spolupracovala na realizaci svého projektu. Tato sklárna se i přes současnou ekonomickou krizi a situaci nepříznivou zvláště pro ruční výrobu skla stále drží svých tradic a zároveň se jí daří produkovat současné, umělecky hodnotné užitkové sklo, čímž podporuje celkovou úroveň a kulturu českého skla.

V projektové části jsem se zabývala designem nápojového skla. Vytvořila jsem návrh sklenic a využila jsem možnosti sklo dekorovat pomocí reprodukcí rytí diarytem. V písemné části projektu dokumentuji proces svého navrhování. Popisuji zde postupný vývoj původní myšlenky, seznamuji s průběhem tvůrčí práce na návrhu a s postupem následné realizace v Moravských sklárnách Květná. Na konci představuji výsledek svého úsilí a zdůvodňuji jeho konečné výtvarné řešení

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE VÝROBY SKLA

1.1 Počátky výroby

První sklovité hmoty používali ve starém Egyptě hrnčíři ke glazování svých výrobků. Tuto sklovitou vrstvu vytvářeli ze směsi písku a popela z mořských chaluh. Při vypálení v peci tak vznikla na povrchu keramických předmětů tzv. glazura.

„Pravděpodobně nejstarší výrobky ze skla jsou doloženy z poloviny 3. tisíciletí př. n. l. z Mezopotámie. Z té doby pocházejí nálezy skleněných korálek a destiček, užívaných jako amulety či šperky. Nejstarší nádoby ze skla se začaly vyrábět technikou ovinování hliněného jádra skleněnými vlákny kolem roku 1600 př. n. l. Záhy poté se znalost výroby skla rozšířila do Sýrie, na Kypr a do Řecka.“ [1]

Nejstarší známé dochované nádoby ze skla jsou kromě flakonků na vonné oleje či líčidla také číšky na pití. Jejich tvary byly nízké a zprvu napodobovaly soudobou keramickou produkci. Tyto nálezy byly dekorovány zatavenými barevnými nitěmi, které byly zaváleny do povrchu nádob, vytvářely tak typické geometrické motivy složené z horizontálních klikatic, vlnovek, girland a linek. Pro toto období předřímského skla je charakteristická výrazná barevnost skel.

Okolo roku 0 byla vynalezena sklářská píšťala, jejíž objevení se připisuje Féničanům. Tento vynález výrobu skla mnohonásobně zjednodušil a zlevnil a foukané sklo se tak stalo užitkovým. Tento způsob ruční výroby nezaznamenal v průběhu několika tisíc let podstatných změn. Nejstarší foukané sklo se vyrábělo z volné ruky, tedy bez použití formy a bez možnosti přesně reprodukovat konkrétní tvar. Později se začalo foukat „napevno“ do reliéfních forem například ve tvaru mušle nebo stylizované lidské hlavy.

Obr.1. Helénistická amfotka, 3. st. př.n.l.,

Obr.2. Antické lahvičky, 1. st.

Obr.3. Portlandská váza, 1. st

Rozvoj sklářské výroby začal okolo roku nula v Říši Římské. Mezi nejvýznamnější provincie této říše patřil Egypt, Fenicie a Mezopotámie. Římané tavili sodné sklo, zdobili ho „optišovým“ dekorem, nebo hutními nálepy, výrobky následně zušlechťovali broušením, řezáním a rytím. Nejznámější památkou z tohoto období je tzv. „Portlandská váza“.

Úpadek západořímské říše se projevil také na poklesu úrovně běžné sklářské produkce. Dekorace se omezila na optický dekor nebo natavené prvky, sklo dostalo nazelenalou barvu, protože se sklovina přestala odbarvovat. Odběrateli byli převážně franští kupci, odtud pochází označení sklářské produkce tohoto období - franské sklo.

Po rozdělení říše Římské (v roce 395) byla hlavním střediskem sklářské výroby říše Byzancká. Po jejím pádu (v roce 1453) dochází k přesunu sklářských odborníků do Benátek a posléze k jejich soustředění na ostrov Murano. „V benátských sklárnách na ostrově Murano byla ve středověku výroba skla přísně střeženým státním tajemstvím benátské republiky a pokud by některý sklář Murano opustil a vyzradil tajemství výroby, hrozil mu trest smrti.“ [2]

Díky tomuto opatření ovládalo benátské sklářství téměř 600 let světové trhy. Dokonalost této produkce překonali až na počátku 18. století čeští skláři, kteří vyvinuli tzv. český křišťál, sklo napodobující drahý přírodní křišťál. Jedná se o průhledné, bezbarvé sklo, bez znatelných barevných odstínů. Tohoto efektu se dosahuje speciálním způsobem odbarvování skla.

1.2 Středověké sklo

Přestože byla doba Karolínská a Otónská příznivá pro kulturu a umění, vývoj sklářství v tomto období stagnuje. Výjimku tvoří střediska sklářské výroby v Galii a Porýní, odkud se sklo vyrábí a vyváží se do Anglie, Holandska, severního Německa a Skandinávie.

V 9. - 12. století je výroba skla, podobně jako jiné druhy umění a řemesel, spojena s kláštéry. Evropské sklářství se rozvíjí na konci 12. a v průběhu 13. století díky Křižáckým výpravám a obnovení kontaktu s Blízkým východem. Ve střední a západní Evropě se sklářská výroba postupně osvobozuje od klášterů a zakládají se lesní hutě. Z území dnešní Francie a Itálie pocházejí nálezy lahví z tohoto období. Lahve mají charakteristický kulovitý tvar se štíhlým vysokým hrdlem. Ve 12. století se do Evropy dováží tzv. „Hedvičiny číše“, jedná se o reliéfně řezané sklo.

Jedním z druhů středověkého skla ze 13. století je sklo „syfofranské“. Jedná se o sklo zdobené emailovou malbou evropské výroby, zvolené ornamenty však vychází ze syrských předloh.

Po celé Evropě se rozšířilo tzv. „lesní sklo“, typická produkce středověkých lesních hutí. Pro tento druh skla je charakteristických několik typů sklenic, např. „krautsrunk“ (oblý pohár hutně zdobený velkými plochými nálepy, považován za typicky německý produkt), „číše českého typu“ (vysoká s hutními nálepy), nebo „maigelein“ (nízká číše s optickým dekorem).

1.3 Benátské sklo

Důležitým sklářským centrem byly již zmíněné Benátky a k nim náležející ostrov Murano. Od poloviny 15. století až do 17. století byla benátská produkce na předním místě v Evropě. Všechny sklárny byly soustředěny na ostrově Murano. Benátské sklářství se zaloužilo o mnoho technologických vynálezů, byla to například zdokonalená technika emailové barvy, dále pak objevení nových druhů skla a nových způsobů hutní dekorace. Zezačátku se vyrábělo z čirého skla zdobeného emailem, v 15. století se rozšířila obliba předmětů z barvené skloviny, tavili tmavě modrou, tmavě zelenou, tmavě červenou, fialovou a zlatožlutou. V 15. století je objeveno tzv. „lattimo“, mléčné opálové sklo. Toto sklo se dekorovalo malbou a jeho produkce trvala poměrně krátkou dobu. V 16. století se také začíná využívat technologie „millefiori“, tuto techniku používali již skláři ve starověkém Římě, ale i přesto, že nebyla vynálezem muranských řemeslníků se stala synonymem benátského sklářství. Stejně proslulou technologií byla technika „filigránu“.

1.4 Evropské sklo 16. – 18. století

V zaaplských zemích bylo sklářství spíše venkovským řemeslem a narozdíl od Benátské produkce se drželo spíše tradičních tvarů. Tavilo se stále oblíbené lesní sklo, jeho odbarvování se začalo zavádět během 1. poloviny 17. století. Ve 2. polovině 16. století se začínají objevovat renesanční prvky. Rozměry číší se zvětšují, od konce 16. století dosahuje výška užitkových číší 30 až 60 cm a jejich obsah má i tři litry. Od zdobení hutními nálepy se přechází k optickým dekorům reliéfních čoček nebo k natavování skleněných vláken.

Ve druhé polovině 17. století stoupá zájem o barevné sklo. Je vynalezen tzv. „zlatý rubín“, transparentní sklo nádherně rudé barvy, jíž se dosahuje přidáním zlata do skloviny. Vynálezcem zlatého rubínu byl s největší pravděpodobností Johann Kunckel.

Obr.4. Hedvičina číše, 12. st.,

Obr.5. Tazza dekorovaná filigránem, Benátky, 17. st.

Obr.6. Váza vytvořená technikou Millefiori, Benátky

2 ČESKÉ SKLÁŘSTVÍ

„Nepřerušný vývoj sklářství v Čechách sledujeme od počátku 14. století. (Archeologové ale objevili doklady o výrobě skla podstatně starší!) Znamená to, že čeští skláři již přes šest set let svými vlastními objevy a příklady ovlivňují sklářskou výrobu v sousedních i velmi vzdálených zemích, ale také přijímají a po přehodnocení využívají četných vnějších podnětů. Jejich produkce se stala neodmyslitelnou součástí evropské sklářské kultury, ale s příznivým ohlasem na ni se setkáváme i ve Spojených státech, Japonsku a jinde. České sklo má nezpochybnitelné kvality technické a technologické, výtvarné a uměleckořemeslné. Vyrovnává se s novými poznatky a využívá jich jak v tradiční řemeslně náročné ruční, tak v moderní průmyslové výrobě.“ [11]

2.1 Počátky českého sklářství

Sklo se na českém území objevilo už ve druhém tisíciletí př.n.l., kdy sem v rámci výměnného obchodu přinesli první skleněné perličky obchodníci až z Blízkého východu. Původ prvních předmětů ze skla vyrobeného na našem území (korálky, náramky) je přisuzován Keltské kultuře (2. - 1. století př. n. l.). První písemná zmínka o skle v Čechách však pochází až z roku 1162.

2.1.1 Středověké sklárny

Nejstarší sklárny v českých zemích se dají doložit z 2. poloviny 13. století. Středověké sklářské hutě ve většině případů vznikaly na okraji lesů mimo městské celky, kvůli dřevu používanému jako zdroj energie. Tyto první sklárny vznikaly v do té doby nedotčených příhraničních lesích Krušných, Lužických a Jizerských hor, Krkonoš, Šumavy i na Moravě. Doprava surovin byla obtížná, proto bylo běžné, že se sklárny často stěhovaly. Když spotřebovaly dřevo z blízkého okolí, přemístily se na okraj jiného lesa.

Středověké užitkové sklo ze začátku sloužilo převážně nejvyšším vrstvám společnosti, teprve začátkem 14. století se kromě panovníků stávají jeho majiteli i zámožní měšťané v nově se rozvíjejících městech. Od poloviny 14. století sklárny tavily draselnovápenaté sklo a zhotovovaly z něj kromě užitkového skla (číše a poháry) i malovaná kostelní okna.

2.1.2 Lesní sklo

Od renesance až do 18. století se v největší míře vyrábělo tzv. lesní sklo. Protože tavící teploty dosahované spalováním dřeva byly nízké, lesní sklo se tavilo několikrát a ve výsledku bylo stále bublinaté a obsahovalo šlíry. Charakteristická nazelenalá barva, která dala lesnímu sklu název, byla způsobena vyšším obsahem oxidů železa, které jsou obsaženy v nekvalitních surovinách, jako je říční písek. Největší rozvoj českého sklářství v tomto historickém období nastal ve 14. století za vlády Karla IV. Z té doby pochází i několik mozaikových obrazů z výzdoby chrámu svatého Víta. Užitkové lesní sklo se dekorovalo hutními nálepy a spinováním (ovíjení skleněného vlákna). Ve 2. polovině 16. století se začalo uplatňovat čeření, díky němuž sklovina dosahovala větší kvality a na rozdíl od tmavozelené německé produkce (jejíž tvarosloví je v tomto období totožné se soudobou českou produkcí) se začalo prosazovat i odbarvování.

Obr.7. Číše českého typu s perličkami, 2. polovina 14 a 1. polovina 15. století , Západní Čechy

Obr.8. Číše z lesního skla zdobené spinováním a nálepy

V 16. století se do Čech přestěhovalo několik huťmistrů ze sousedního Saska. Vyráběly se poháry a číše zdobené vypalovanými pestrobarevnými smalty, které se také vyvážely do sousedních zemí. O tyto výrobky se zajímal i císař Rudolf II., který dvě dynastie sklářských huťmistrů povýšil do šlechtického stavu. Na přelomu 16. a 17. století pozval Rudolf II. Do Prahy proslulé vědce a umělce, mezi nimiž byli také řezáči drahokamů a znamenitý rytec skla Caspar Lehmann.

2.1.3 Český křišťál

Jedním z nejúspěšnějších období českého sklářství byl konec 17. a první polovina 18. století, kdy se po dlouhém úsilí několika českých hutí povedlo utavit tzv. „český křišťál“ – číré draselné sklo, které svými optickými vlastnostmi připomíná drahý a obtížně zpracovatelný přírodní křišťál. Tento druh skla byl zušlechťován brusem a rytinou. Vyráběly se z něj číšky, konvice i rozměrné poháry a dvojstěnky, ale nezapomínalo se ani na v renesanci oblíbené malované sklo, z něhož se největší oblibě těšilo černou barvou (švarclotem) malované sklo z dílny kunštátských Preisslerů. Díky českému křišťálu dosáhli čeští skláři předního postavení na evropských trzích a pronikli i do zámoří. Český křišťál nejčastěji zdobený ornamentální nebo figurální rytinou či brusem svou kvalitou zastínil do té doby bezkonkurenční benátské hutní sklo. Skvělé postavení českého skla na mezinárodních trzích nebylo dánou jen kvalitou výrobku, ale také promyšlenou obchodní strategií.

Koncem 18. století ztrácí české sklo své výsadní postavení ve světové ekonomice. Nejdříve díky rozvoji anglické a francouzské produkce broušeného olovnatého křišťálu, později i kvůli kontinentální blokádě zapříčiněné napoleonskými válkami. Ve druhé čtvrtině 19. století se v Čechách podařilo tuto výrobní a odbytovou krizi překonat díky výrobě barevných skel zdobených malbou, rytinou, nebo bohatým brusem.

2.1.4 České sklářství 19. století

Ve třicátých letech byla překonána odbytová krize a české sklo se vrací na špičku evropského sklářství nejen díky práci zkušených řemeslníků, ale také díky experimentům s novými technologickými postupy. České sklářství 1. poloviny 19. století se zasloužilo o nové vynálezy ve sklářské technologii. Novoborský technolog Bedřich Egermann objevil techniku lazurování, což je difúzní proces, při němž se povrch hotového skla dodatečně

zabarvuje v tenké vrstvě tím, že do skla vnikají kovové ionty lazury. Používají se lazury stříbrná a měděná, barva, která se jimi dosáhne, závisí na počtu výpalů. Mezi Egermannovy další objevy patří také lithyalin. Na Šumavě byl zásluhou hraběte Buquoye objeven černý a červený hyalit. Stále oblíbené bylo i ve druhé polovině 19. století ryté sklo, nejznámější rytec tohoto období byl portrétista Dominik Bimann. Ve třicátých letech bylo na Sázavě utaveno první chemicky odolné sklo na světě, jeho autorem byl František Kavalír. Design užitkového skla ve druhé polovině století byl převážně eklektický, v oblibě byly historizující slohy, především neorenesance. V 80. letech se ve sklárnách začal využívat generátorový plyn namísto dřeva. Sklárny se stěhovaly z lesů do blízkosti hnědouhelných dolů nebo alespoň železničních stanic, kvůli dopravě surovin.

2.1.5 Secesní sklo

Na začátku 20. století ovládl evropskou kulturu secesní styl. Doménou tohoto dekorativního slohu se stalo užité umění a tedy i sklářství. Čeští sklářští výtvarníci byli v roce 1900 zastoupeni na světové výstavě v Paříži, kde získala Velkou cenu (Grand prix) sklárna z Klášterského Mlýna. Velmi dobře se prezentovaly také výrobky Harrachovy sklárny v Novém světě a Moserovy sklárny v Karlových Varech.

Průlomem v oblasti strojní výroby skla byla instalace prvních Owensových automatů na výrobu lahví. Byl zaveden také nový, revoluční způsob strojní výroby plochého skla navržený Belgičanem Fourcaultem.

Obr.9. Váza s hutním „Papillon dekorem“ ve stříbrné montáži, Sklárna Loetz v Klášterském Mlýně, 1899

Obr.10. Váza se čtyřmi vytvarovanými oušky zdobená hutním „Phänomen dekorem“, Sklárna Loetz v Klášterském Mlýně, 1902

Obr.11. Váza se zataveným intarzovým motivem a zlatým irizem, Sklárna Loetz v Klášterském Mlýně, 1902

2.2 Vývoj českého sklářského designu ve 20. století

2.2.1 Začátek 20. století

První desetiletí byl vzhled českého skla silně ovlivněn secesní estetikou. Kolem roku 1907 se začíná prosazovat geometrizující secese, tento proud vznikl v opozici k líbivému dekorativismu dřívější secese a začaly se uplatňovat jednodušší geometrické formy někdy i bez dekoru. Mezi nejvýznamější sklářské výtvarníky patřil Josef Hoffmann a Koloman Moser.

Obr.12. Pohár z čirého, dvakrát přejímaného a probrušovaného skla, sklářská škola v Novém Boru, 1910

Obr.13., 14. Josef Hoffmann pro firmu Lobmeyer kolem roku 1911

2.2.2 Artěl

Jednou z nejdůležitějších institucí českého užitého umění a designu první poloviny 20. století se stalo sdružení výtvarníků a teoretiků umění s názvem Artěl. Artěl byl založen v Praze v roce 1908 a původním cílem jeho zakládajících členů bylo vytvořit si vlastní zázemí k realizaci svých návrhů podobně, jako měly Wiener Werkstatte. Jenže vzhledem k nedostatku finančních prostředků se sdružení začalo soustředit pouze na výtvarné návrhy, prezentaci a zprostředkování prodeje prací svých členů a realizace návrhů pak byly pod značkou „Artěl“ zadávány externě různým firmám. Zpočátku se družstvo zaměřovalo na navrhování a produkci „drobného umění pro všední den“ – menších užitkových a dekorativních předmětů z keramiky, skla, dřeva, kovu a jiných materiálů. Později svou činnost rozšířilo i na komplexní řešení bytových a reprezentačních interiérů. V družstvu Artěl byla

uplatněna různá odvětví užitého umění, významné zastoupení zde měla i sklářská tvorba. Pod vlivem architektů Pavla Janáka a Vlastislava Hofmana se v Artělu projevil silný vliv kuboexpresionismu. Se vznikem samostatné české republiky se pak hnutí připojilo ke snahám o vytvoření českého národního stylu. V meziválečném období převládla geometrická stylizace a vliv funkcionalismu. V roce 1935 sdružení zaniká pod tlakem hospodářské krize.

2.2.3 Art deco – 20. léta

Dvacátá léta 20. století nebyla pro české sklářství příliš příznivá. Kvůli 1. světové válce zanikla řada menších hutí a centrem sklářské výroby se staly severní Čechy. Český sklářský průmysl usiloval o udržení výroby skla jako národní domény, za úspěchy českého skla v tomto období vděčí průmysl hlavně uměleckým individualitám, podílejících se na sklářském designu. Ve výtvarném pojetí užitého umění se projevil silný proud dekorativismu. V roce 1925 se v Paříži konala mezinárodní výstava dekorativních umění, díky níž vznikl název celého uměleckého proudu 20. let – art deco. Ve sklářství se art deco uplatnilo v široké míře. Oblíbené byly abstraktní nebo stylizované rostlinné nebo figurální motivy, sklo se zušlechťovalo nejčastěji technikou brusu. Důležitou uměleckou osobností tohoto období byl Alois Metelák. Vynikající výsledky měla také vídeňská firma Lobmeyr, spolupracující s jihočeskými sklárnami a vynikajícími rytci skla v Kamenickém Šenově, kde roku 1919 otevřela pobočný závod. Návrhy byly většinou od předních vídeňských výtvarníků, ale přizván ke spolupráci byl také profesor pražské Vysoké školy uměleckoprůmyslové Jaroslav Horejc. Jeho poháry s figurálními rytinami byly oceněny v Paříži v roce 1925 Velkou cenou (Grand Prix). Hodnotnou a úspěšnou produkci měla také firma Moser v Karlových Varech.

Obr.15. Josef Rosipal, Váza, 1913, Obr.16. Alois Metelák , Váza, 1925 Obr.17. Jaroslav Horejc, Pohár, 1925

2.2.4 Krásná jizba

Oproti vlně dekorativismu stálo funkcionalistické pojetí designu, které výrazně ovlivnilo české výtvarníky. Mezi přední vyznavače funkcionalistické estetiky patřili členové výtvarného sdružení Svaz československého díla. Toto sdružení si kladlo za cíl prosazovat kulturnost bydlení prostřednictvím kvalitních výrobků. Svaz se také staral o pořádání výstav, vydávání katalogů a zprostředkoval využití výtvarných návrhů ve výrobě. K propagaci myšlenek této organizace vznikla prodejna Krásná jizba. Umělci sdružení kolem této prodejny se zabývali tvorbou bytových doplňků, včetně předmětů ze skla. Sklářskými designéry Krásné jizby byli především Ludvika Smrčková, Alois Metelák, Antonín Kybal a především Ladislav Sutnar, který výrazně ovlivnil funkcionalisticky zaměřenou tvorbu skla, keramiky, svítidel a jiných bytových doplňků. Ladislav Sutnar byl patrně nejdůležitějším českým designérem 20. a 30. let 20. století. Typické pro jeho tvorbu jsou soubory nápojového skla známé svou dokonalostí a čistotou jednoduchých forem. Funkcionalistické principy se výrazně odrážely i v rozsáhlé sklářské tvorbě Ludviky Smrčkové, která ve své tvorbě vychází z elementárních tvarů a využívá výtvarné kvality křišťálového skla zušlechtěného brusem. Jejím nejúspěšnějším dílem tohoto období je nápojová souprava s názvem Paříž, která v zahraničí získala řadu ocenění. Kromě sklářské produkce těchto českých umělců se v Krásné jizbě prodával například také stolní soubor podle návrhu Adolfa Loose z produkce kamenickošenovského závodu firmy Lobmeyr.

Obr.18. Ludvika Smrčková, soubor Paříž, 1935

Obr.19. Ladislav Sutnar, čajová souprava, 1931

2.2.5 Vývoj po roce 1945

Období po druhé světové válce bylo pro české sklářství nepříznivé. Všechny velké sklárny byly zestátněny, jejich vyvlastňování vyústilo v naprosté potlačení soukromého podnikání. Zaváděly se nové, progresivní technologie, podniky se slučovaly, malé provozovny byly zrušeny. Největším sklářským koncernem se stal Crystalex sdružující okolo padesáti skláren. Tento výrobní celek měl ústředí v Novém Boru. České sklo se přestalo vyvážet na západ a průmysl se začal orientovat na socialistické země. Tato situace se odrazila i na výtvarné kvalitě sklářské produkce. V 50. a 60. letech sice vzniklo mnoho výborných návrhů, splňujících jak estetické kvality, tak ekonomické požadavky, avšak většina z nich se nedostala do sériové výroby. Důvodem byl fakt, že vzhledem k nedostatku konkurenčního boje v socialistickém hospodářství nebylo potřeba inovovat a výrobci se proto raději spolehli na zavedený sortiment.

Jedním z nepozoruhodnějších výtvarníků tohoto období byl Stanislav Libenský, známá je zvláště jeho volná tvorba, ale zabýval se také soubory užitkového skla. V zahraničí byla ceněna výtvarnice Věra Lišková, která se zabývala jednouchým sklem zdobeným rytými motivy.

Ve výtvarném pojetí českého sklářského designu 50.let doznívá vliv funkcionalismu, zastánci této estetiky jsou zvláště umělci starší generace jako například Ludvika Smrčková nebo Alois Metelák. I na jejich tvorbě je však později patrný vliv tzv. bruselského stylu: strohé linie se změkčují ve volnější křivky a objevují se jasnější barvy.

V roce 1958 se Československé užité umění představilo na světové výstavě v Bruselu Expo 58. Tato výstava reprezentovala životní styl první poloviny 60. let a zúčastnilo se jí mnoho vynikajících českých designérů. I přes silný vliv socialistického režimu a tedy i nutnou propagační roli naší umělecké expozice zde československý pavilon sklidil mnohé úspěchy a odnesl si z výstavy cenu Grand Prix. Mezi jinými v Bruselu vystavovala také sklářská výtvarnice Miluše Roubíčková, jejíž návrh zvítězil v soutěži o design servisu pro restauraci československého pavilonu Expo 58. Navrhla osm druhů sklenic, které jsou v současné době ve sbírkách uměleckoprůmyslového muzea.

Důležitou institucí pro vývoj českého sklářství je Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, studovali zde například výtvarníci Stanislav Libenský, Pavel Hlava, René Roubíček,

Vratislav Šotola a jiní. Mezi žáky Stanislava Libenského, který se později stal vedoucím ateliéru skla, patřili také Eva Švestková a Jiří Šuhájek

V poválečném období vynikala také tvorba sklářského designera Adolfa Matury, těžištěm jeho práce jsou soubory užitkového skla. Jeho nápojová souprava na limonádu získala v roce 1960 zlatou medaili na trienále v Miláně a stala se jednou z ikon českého designu.

V 60. letech se radikálně omezuje ruční výroba běžného nápojového skla a na její místo nastupuje méně nákladná technologie lisování. Tento způsob výroby v 60. a 70. letech přitáhl pozornost mnoha zajímavých výtvarníků, úspěšné byly nápojové soubory designérky Evy Švestkové, známé jsou také nápojové soubory Pavla Hlavy. Lisovaným nápojovým sklem se rovněž zabývali Jiří Brabec a Vratislav Šotola. V 70. letech se v českém lisovaném skle projevila vlna dekorativismu, ovlivněná zahraniční postmodernou.

Obr.20. Adolf Matura, Nápojová souprava, 1959

Obr.21. Pavel Hlava ,set Gina, 1980, Crystalex

Obr.22. Vratislav Šotola , nápojové sklo (půllitr, třetinky), 1977

2.2.6 České sklo po roce 1989

Vlivem politických změn byly české sklárny privatizovány, Crystalex se opět rozpadl na malé výroby a vzniklo také několik úplně nových malých skláren. Tyto nové malé sklárny si nekladou za cíl konkurovat strojové výrobě, ale specializují se na rukodělnou výrobu založenou na autorském designu a náročnosti řemeslné práce. První soukromou sklářskou hutí založenou po roce 1989 je Glass Atelier Morava ve Vizovicích. Tato sklárna se specializuje na ruční, hutně zdobené sklo, které pro sklárnu navrhuje především designér Jiří Vosmík. K dalším nově vzniklým hutím patří Ajeto v Lindavě u Nového Bor z roku 1994, jejímž dvorním návrhářem je mezinárodně uznávaný Bořek Šípek a vsetínské sklárny B.A.G. (Bohemia Art Glass).

Sklárny B.A.G. byly založeny v roce 1993 a navrhoval pro ně například Jiří Šuhájek a Rony Plesl. V roce 2002 byla sklárna uzavřena v důsledku odbytové krize.

V roce 2000 se ruční výroba českého skla ocitla v krizi, příčinou tohoto úpadku je do značné míry také konkurence levného skla dováženého z Asie. Tato krize zapříčila zánik několika významných skláren na Moravě mezi jinými například huť Charlotta v Karolině, nebo B.A.G. Vsetín. Současné ekonomické krizi podlehla také Společnost Bohemia Crystalex Trading, která byla založena v roce 1996 a sdružovala dva největší české výrobce užitkového skla v Čechách: Crystalex Nový Bor a Sklo Bohemia Světlá. Podle odborníků má kromě celosvětové krize na jejím krachu podíl také nevhodná marketingová strategie, která zakonzervovala určitou strukturu výrobků a dostatečně nereagovala na světové trendy.

Obr.23. Jiří Vosmík, nápojový soubor Karo 1998

Obr. 24. Bořek Šípek, soubor pro huť Ajeto

2.3 Současný design nápojového skla v Čechách

V současné době se klade poměrně velký důraz na design užitkových předmětů. Design vytváří rozdíly mezi značkami a určuje charakter konkrétního výrobku. V poslední době na jméno a talent osobnosti designéra spoléhá nejen čím dál větší množství sklářských výroben, ale také výrobci nejrůznějších nápojů. Tyto společnosti ve většině případů buďto zadají práci renomovaným designérům známého jména, anebo vypisují veřejné soutěže o návrh nejlepších sklenic určených pro jejich nápoj. K tomuto trendu se připojují společnosti zabývající se výrobou a prodejem dražších alkoholických nápojů (např. Becherovka, Bombay Sapphire), výrobci minerálních vod (např. Mattoni) a také výrobci piva (Staropramen). Originální design nápojového skla má konkrétnímu nápoji dodat exkluzivitu a odlišit jej od ostatních značek.

V současném průmyslovém designu nápojového skla je patrný trend spojující eleganci čirého skla s jednoduchým, tvarově čistým výtvarným řešením. Klade se tím důraz na vyznění samotného nápoje, jenž je obsahem a účelem nápojového skla.

Obr.25. Olgoj Chorchoj, Sklenice Mattoni, 2009 Obr.26. Rony Plesl, Pivní sklenice pro Staropramen, 2006

Oproti průmyslové výrobě užitkového skla stojí výroba malosériového luxusního skla s nákladnými způsoby zušlechťování. Zajímavým příkladem současného autorského nápojového skla je nová kolekce značky Artěl. Jedná se o sklo s velmi náročným dekorem, provedeným technikou rytí, pískování nebo brusy, jaké se v běžné produkci neobjevují často. Šest různých kolekcí sklenic se představilo na designbloku 2008 a na jejich výtvarném

zpracování se podíleli všestranní umělci Petr Nikl, František Skála, sklář Zdeněk Lhotský, Michal Froněk ze studia Olgoj Chorchoj, šperkařka Eva Eisler a designér Maxim Velčovský. Firma Artěl převzala název sdružení designérů 20.let a pod touto značkou už deset let produkuje luxusní sklo při jehož výrobě využívá tradiční české sklářské postupy. Přesto ale doposud nebylo jejich zvykem spolupracovat s mladými českými designéry.

Sklenice, které vzešly z této spolupráce povyšuje jejich náročný dekor na umělecké dílo a tomu odpovídá i cena, která se pohybuje v řádu desetitisíc korun za kus.

Obr.27. Olgoj Chorchoj pro Artěl, Obr.28. Maxim Velčovský pro Artěl, Obr.29. František Skála pro Artěl

2.3.1 Osobnosti současného sklářského designu

Jedním z našich nejlepších designérů skla, uznávaných i v zahraničí je **Rony Plesl** (narozen 1965). Studoval na Střední uměleckoprůmyslové škole sklářské v Železném Brodě a na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Po ukončení spolupráce se zaniklou sklárnou B.A.G. spolupracoval s italskou sklářskou firmou Barovier a Toso a čtyři roky pracoval přímo ve sklárnách na proslulém ostrově Murano. V současné době navrhuje mimo jiné pro Moravské sklárny Květná.

Sklářská tvorba tohoto umělce zahrnuje solitérní kusy, luxusní malosériovou výrobu i návrhy pro automatickou výrobu nápojového skla. Proslulý je svou prací s uranovým sklem a důmyslným využíváním jeho unikátních světelných vlastností. Těžištěm jeho tvorby ale zůstává práce průmyslového designéra.

Další ze známých českých sklářů je **Jiří Šuhájek** (narozen 1943). Jeho doménou jsou nejrůznější techniky hutního tvarování skla. Jeho umělecká práce zahrnuje jak volnou, tak užitou sklářskou tvorbu. Vytvořil řadu nápojových souborů pro sklárny Moser, Crystalex, B.A.G. Vsetín, huť Charlotta v Karlovině a další. V současné době spolupracuje s Moravskými sklárnami Květná.

Obr.30. Rony Plesl, Ramus, Moravské sklárny Květná

Obr.31. Jiří Šuhájek, Angel, Moravské sklárny Květná

Mezi přední české designéry dále patří **Jiří Pelcl** (narozen 1950). Tento absolvent Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze je známý jako zakládající člen designérského sdružení Atika. Tvorba Atiky se nesla v odvážném duchu postmoderny. Jiří Pelcl se zabývá tvorbou nábytku, porcelánu a v neposlední řadě se věnuje návrhům nápojového skla. K jeho nedávným úspěchům patří nápojový set Vincenza. Tento soubor určený pro sériovou výrobu byl pravděpodobně největším úspěchem nedávno zaniklé společnosti Bohemia Crystalex Trading. Soubor Vincenza získal v roce 2006 Národní cenu za design, Grand Prix na veletrhu Mobitex v Brně a cenu Vynikající výrobek 2006 udělený designcentrem české republiky.

Ke špičce současného českého nápojového skla patří také výrobky podle návrhů designérského studia **Olgoj Chorchoj**. Olgoj Chorchoj se zabývá architekturou, interiéry, designu nábytku, šperků a také navrhováním užitkového skla. Studio Olgoj Chorchoj bylo založeno Michalem Froňkem a Janem Němečkem v roce 1990. Tito dva zakladatelé v současnosti vedou ateliér Design produktů na Vysoké škole uměleckoprůmyslové. Jejich užitkové sklo je typické svým technicistním pojetím, které se uplatnilo zvláště ve spolupráci se sklárnou Cavalier specializující se na výrobu technického skla. Jde o sklo SIMAX využívající trubkovité polotovary, právě ty inspirovaly výtvarníky ze studia Olgoj Chorchoj k vytvoření souboru s dvoustěnným pláštěm. Studio spolupracuje s Moravskou sklárnou Květná.

Obr.32. Jiří Pelcl 2005, nápojový soubor Vincenza

Obr.33. Olgoj Chorchoj, nápojový soubor Ona, Moravské Sklářny Květná

Zastáncem postmoderní bizarnosti ve sklářské tvorbě je výtvarník **Bořek Šípek** (narozen 1949). Stejně jako Jiří Šuhájek se zabývá především hutně tvarovaným sklem typickým pro malosériovou výrobu. Úzce spolupracuje se sklárnou Ajeto v Lindavě u Nového Boru.

Designem skleněných nápojových souborů se rovněž zabývá studio **Qubus**. Toto designérské studio založil Jakub Berdych v roce 2002 a jeho velké tvůrčí rozpětí zahrnuje grafický design, návrhy oděvů, tvorbu interiérů a samozřejmě průmyslový design. Nápojovému sklu se věnuje hlavně Jakub Berdych a Maxim Velčovský. Jejich specifické pojetí designu je založeno na myšlenkách konceptuálního umění. Maxim Velčovský získal v roce 2005 cenu produktový designer roku.

Obr.34. Bořek Šípek, Pohár, Sklárna Ajeto Obr.35., 36. Maxim Velčovský, nápojový soubor, 2005

Obr.37. Jakub Berdych, nápojový set Saturn, varné sklo SIMAX, 2006, Obr.38. Jakub Berdych, Glass onion

Nelze rovněž opomenout skláře **Zdeňka Lhotského** (narozen 1956), a to i přesto, že se designu nápojového skla věnuje jen okrajově. Zdeněk Lhotský je zakládajícím členem skupiny umělecké skupiny Tvrdohlaví. Studoval Vysokou uměleckoprůmyslovou školu v Praze u Prof. Stanislava Libenského. Věnuje se sklářskému designu i volné tvorbě (tavené skleněné plastiky, vitráže). Od roku 1994 je majitelem Studia tavené skleněné plastiky v Pelechově u Železného Brodu. Znamé jsou především jeho tavené mísy a fúzované lehavé talíře.

Obr.39., 40., 41. Zdeněk Lhotský, nápojové sklo

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 MORAVSKÉ SKLÁRNY KVĚTNÁ

3.1 Historie

Sklárna v Květné na Moravě byla založena roku 1794. Lokalita byla zvolena kvůli dostupnosti energie a surovin - v centru bukových lesů, nedaleko Uherského Ostrohu, naleziště kvalitního sklářského písku. Jejím zakladatelem byl kníže Alois z Liechtensteina.

„Hut', vybavená dvěma tavícími pecemi, zahájila činnost v polovině roku 1975. Zaměstnání zde našli nejenom místní lidé, ale hlavně skláři z okolí i z ostatních lokalit liechtensteinských panství na Slovensku či v Rakousku. Spojení všech těchto výrobních tradic vytvořilo brzy osobitý styl nové sklárny, která začala rychle nabývat na proslulosti.

Sklárna vyráběla z obyčejného, nazelenalého skla nejrůznější užitkové a stolní sklo, ale i sklo hostinské, lampy, cylindry a dokonce i sklo okenní, vyráběné z foukaných válců. Lepší druhy skla začíná hut' vyrábět až od poloviny devatenáctého století, kdy ji kupuje pan Emanuel Zahn pro rodinnou firmu Josef Zahn & Co. Zahnové, původem z Holandska, zřídili v roce 1780 v Chřibské v Čechách obchod se sklem, který pak přestěhovali do Vídně.“
[14]

Tento nový majitel se zasloužil o zvýšení kvality produkce, zavedl také výrobu jemného křišťálového skla (s přísadou vápna) a dekorační techniky broušení, hranování a rytí. V roce 1894 majitel změnil název sklárny na Zahn and Goepfert. Od roku 1896 zde byla zavedena výroba matovaného a malovaného skla. V tomto období se sklárna v Květné stává dodavatelem císařského dvora ve Vídni. V roce 1897 zavádí do výroby také techniku leptaného skla. Úspěšné období zažívá tato sklárna ve 20. a 30. letech 20. století, kdy se zde vyrábí mimo jiné sklo podle návrhů takových osobností, jako je Adolf Loos a Josef Hoffmann.

Rodina Zahnů vlastní sklárnu až do roku 1945, kdy je továrna znárodněna a konfiskována. Po znárodnění se stává součástí podniku Českomoravské sklárny v Krásnu nad Bečvou a po reorganizacích od roku 1974 se jako Moravské sklárny v Květné u Uherského Brodu stává součástí oborového podniku Crystalex Nový Bor. Sklárny prochází řadou změn, rozšiřuje se provoz, do výroby jsou zavedeny nové technologie. Převažuje výroba čirého křišťálového skla, především nápojového, hladkého i dekorovaného malbou či rytinou. Od roku 1946 působí v Moravských sklárnách výtvarník Ludvík Uher (narozen 1930) a Franti-

šek Brunovský (narozen 1922). Nápojového sklo pro Květnou navrhují též přední čeští výtvarníci, mezi jinými například Alois Metelák, Adolf Matura, Ludvika Smrčková nebo Marie Stáhlíková. V roce 1933 měla sklárna 600 zaměstnanců. V roce 1990 Moravské sklárny staly součástí se Crystalexu a.s. Nový Bor a jsou jí až do roku 2001. Roku 2002 ji odkoupilo sdružení zaměstnanců, aby zabránilo plánovanému zrušení podniku. V roce 2004 se novým vlastníkem sklárny stává česká investiční společnost Synex CZ. Společnost provádí ve sklárně mnohé opravy, investuje do nového zařízení.

3.2 Současnost

V současné době se ve sklárně vyrábí převážně nápojové, foukané, ručně tvarované sklo. Zdobí se zde broušením, leptáním, malováním, matováním, rytím, pískováním. Sklárna spolupracuje s předními českými, ale i evropskými designéry.

„Od roku 2005 začala sklárna, v rámci hledání nových tvarů a vzorů výrobků, spolupracovat s předními českými designéry (Olgoj Chorchoj, Rony Plesl, Bára Škorpilová) a tímto sortimentem chce oslovit nové zákazníky a vytvořit nový, aktivní systém obchodování se sklem.“ [14]

Sklárna v Květné se snaží obnovit výrobu a vrátit slávu českému foukanému, ručně tvarovanému křišťálu. Vedení sklárny proto oslovilo českou designérskou špičku, a to i výtvarníky, kteří se nezabývají výhradně sklem, aby pro značku navrhla nové kolekce. V roce 2005 byla uvedena na trh designová řada s návrhy studia Olgoj Chorchoj, Mimolimit, Ronnyho Plesla, Jiřího Šuhájka, Zdeňka Lhotského a jiných.

Obr.42. Olgoj Chorchoj, Mr. Egg , 2005

Obr.43. Rony Plesl, La Scene, 2009

Obr.44. Petr Mikošek, Kala, 2009

Byla vypracována nová značka, kolekce jsou obměňovány co půl roku, využívá se módních barevných tónů. Většina produkce směřuje do zahraničí, převážně do severských zemí, Španělska, Ruska či Japonska. Sklárna se jednoznačně snaží vymezit vůči automatické výrobě, podle své tradice se snaží podtrhnout kvalitu foukaného, ručně tvarovaného křišťálu. Tento cíl je uskutečněn, sklárna sklízí úspěchy doma i v zahraničí. Jedním z největších úspěchů poslední doby je soubor nápojového skla Mr. Egg z dílny studia Olgoj Chorchoj.

Tento soubor byl představen na veletrhu Ambiente ve Frankfurtu na Mohanem a zde také získal, jako první v historii České republiky nejvyšší ocenění veletrhu - Design plus. V Česku získal Mr. Egg cenu Vynikající výrobek nebo ocenění Czech Grand Design v kategorii Výrobce roku 2006. Velmi ceněným produktem Moravských skláren jsou rovněž designové řady podle návrhů Ronyho Plesla.

Úspěch sklárny v Květné bezpochyby spočívá ve spolupráci s designéry a to nejen s těmi renomovanými, ale i s těmi začínajícími. Za úspěchem získání výroční ceny Akademie designu České republiky v kategorii výrobce roku 2006 stojí nejen soubor Mr. Egg, ale také projekt Craftmanship, kdy ve spolupráci se studenty Vysoké školy uměleckoprůmyslové vznikly zajímavé redesigny starších kolekcí z produkce sklárny v Květné.

Obr.45. Tomáš Hovorka, Vkus, inspirováno kolekcí z roku 1954,

Obr.46. Mária Hostinová, Stockholm, inspirováno kolekcí z roku 1970

3.2.1 Spolupráce s evropskými designéry

Sklárna oslovila kromě českých výtvarníků, také zahraniční designérské hvězdy. Vznikla tak kolekce s názvem Prestige, na jejíž tvorbě pracovali designéři Arik Levy, Jean-Marie Massaud a Marco Sousa Santos. Všichni tři se řadí mezi evropskou špičku. Kolekce měly premiéru během festivalu Designblok 2007 za osobní přítomnosti všech tří designérů.

Massaudova kolekce Graal představuje neobvyklou kombinaci skla a platiny. Sám autor hovoří o tom, že křehké sklo s odolnou platinou tvoří protiklady a proto je spojil dohroma-

dy. Portugalec Santos pro Květnou navrhl soubor nazvaný Float ve dvou verzích: čiré a kouřové. Kolekce je jeho pohledem na odraz těl plujících v moři.

Izraelský tvůrce Arik Levy zastává názor, že požitek z toho, co pijete, není zásluhou obalu, ale obsahu a o své kolekci Mitos říká, že je velmi jednoduchá. Název kolekce Mitos je inspirován bublinami. Trojice nových kolekcí pod sjednocujícím názvem Prestige našla ohlas i mezi odborníky na design.

Obr.47. Marco Sousa Santos, Float II

Obr.48. Arik Levy, Mitos

Obr.49. Jean-Marie Massaud, Graal

Pro sklárnu v Květné navrhuje také interiérový designér Lars Kemper a designér automobilů Peter Olah. Spolupráce těchto dvou výtvarníků začala při navrhování exkluzivních sklenic upříležitosti uvedení nového automobilu Škoda Superb na trh. Nyní spolupracují i na dalších skleněných souborech.

Obr.50. Lars Kemper, Vicki Morgan

Obr.51. Lars Kemper & Petr Olah, Somelier

3.3 Klára – sklářská huť, s.r.o.

Součástí Moravských skláren Květná je také sklářská huť Klára. Byla založena v roce 1907 v Polevsku. Tato sklárna je specifická unikátní výrobou stříbřeného skla tzv. „fexírů“. Jedná se o tenké dvoustěnné sklo, které je uvnitř stříbřené. Sklárna se specializuje na širokou škálu foukaného, ručně tvarovaného sodno-draselného skla a používá tradiční technologie, jako jsou stříbření nebo přejímání. Kromě skla křišťálového se zde vyrábí široká paleta barevných sklovin, včetně skla opálového. Technologie stříbřeného skla využívá ve svých návrzích pro Moravské sklárny Květná hlavně designérka Bára Škorpilová.

Obr.52. Adam Tureček, Bacchus, inspirováno kolekcí z roku 1934

Obr.53. Bára Škorpilová, Sloní noha

III. PROJEKTOVÁ ČÁST

4 DESIGN NÁPOJOVÉHO SKLA

Nápojové sklo má velmi bohatou historii. Při navrhování nových souborů se proto skutečnost, že již existuje nesmírné množství výrobků se stejnou funkcí, jeví jako omezení a zdánlivě tím znesnadňuje úkol obohatit tuto produkci o nový, neotřelý návrh. Mě tento úkol naopak láká, přestože současná produkce je velmi bohatá. Podle mého názoru nespočívá těžiště designérské práce ve vymýšlení co nejneobvyklejších a nejpodivnějších tvarů a vtipů, ale ve schopnosti vytvořit funkční, kvalitní a umělecky hodnotný výrobek.

Od začátku mě zajímala možnost vytvořit nápojový soubor, který bude promyšlen tvarově a zároveň využije možnosti sklo dále dekorovat. Pro toto řešení jsem se rozhodla z několika důvodů. Hlavním z nich je skutečnost, že ve své dosavadní práci se sklem jsem dekor nebo ornament nikdy nepoužila a proto jsem chtěla zkusit něco nového. Dalším podnětem, který mě k tomuto řešení přivedl, byla návštěva ve vzorkovně sklárny v Květné, kde jsem byla obeznámena s širokým rozpětím jejich produkce. Je jasné, že dekor je odedávna často vyhledávaným prodejním artiklem, ale bylo mi také řečeno, že dekorování skla je v mnoha případech pro sklárnu vhodným prostředkem, jak zabránit vysoké „kazovosti“ svých produktů. Ve vzorkovně sklárny v Květné mě mimo jiné zaujalo to, že všechny nové soubory nápojového skla od renomovaných výtvarníků jsou zamýšleny jako číré, nedekorované sklo. Při zarovnávání skla na hladinách po opukávání však často dochází ke drobným narušením povrchu skla způsobené volným brusivem. Z těchto důvodů bývá často ekonomicky výhodnější na některých těchto souborech uplatnit dekor. Například soubor Mr. Egg, od studia Olgoj Chorchoj byl doplněn jemným rytým motivem Johany Stáhlichové. Tento citlivě zvolený motiv však na sklenicích poněkud zaniká a ve výsledku spíše znejasňuje celkové vyznění souboru, namísto aby je podpořil.

4.1 Postup navrhování

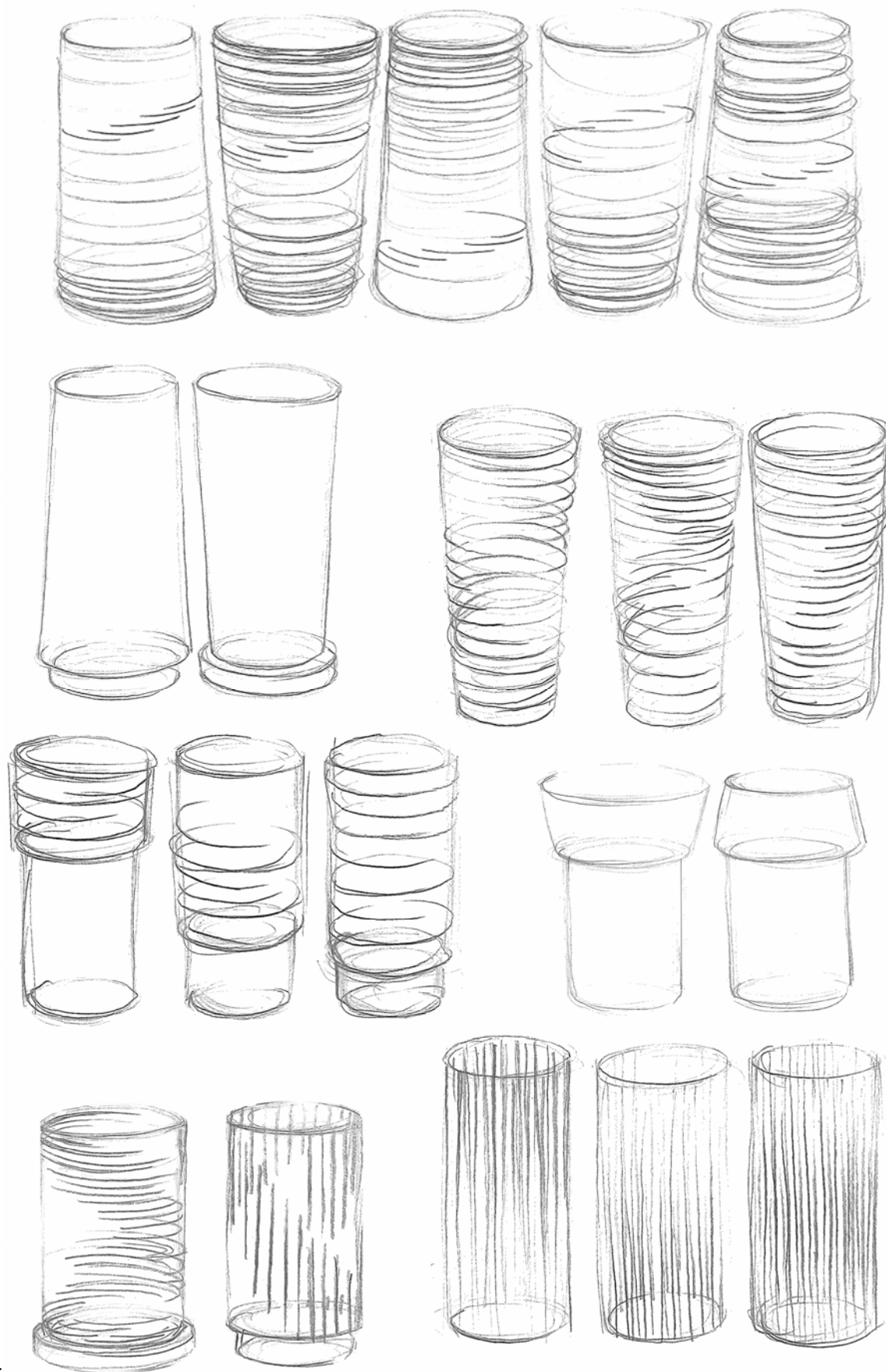
Pro svou diplomovou práci jsem se rozhodla vytvořit soubor sklenic, u nichž nebude dominantní tvarosloví následně doplněno dekorem, ale kde budou obě tyto výtvarné složky vznikat současně a rovnoprávně.

Dekor jsem zamýšlela vytvořit v jednoduchých, rytých nebo broušených liniích, od počátku práce na sklenicích jsem řešila vztah horizontály a vertikály a jejich spojení.

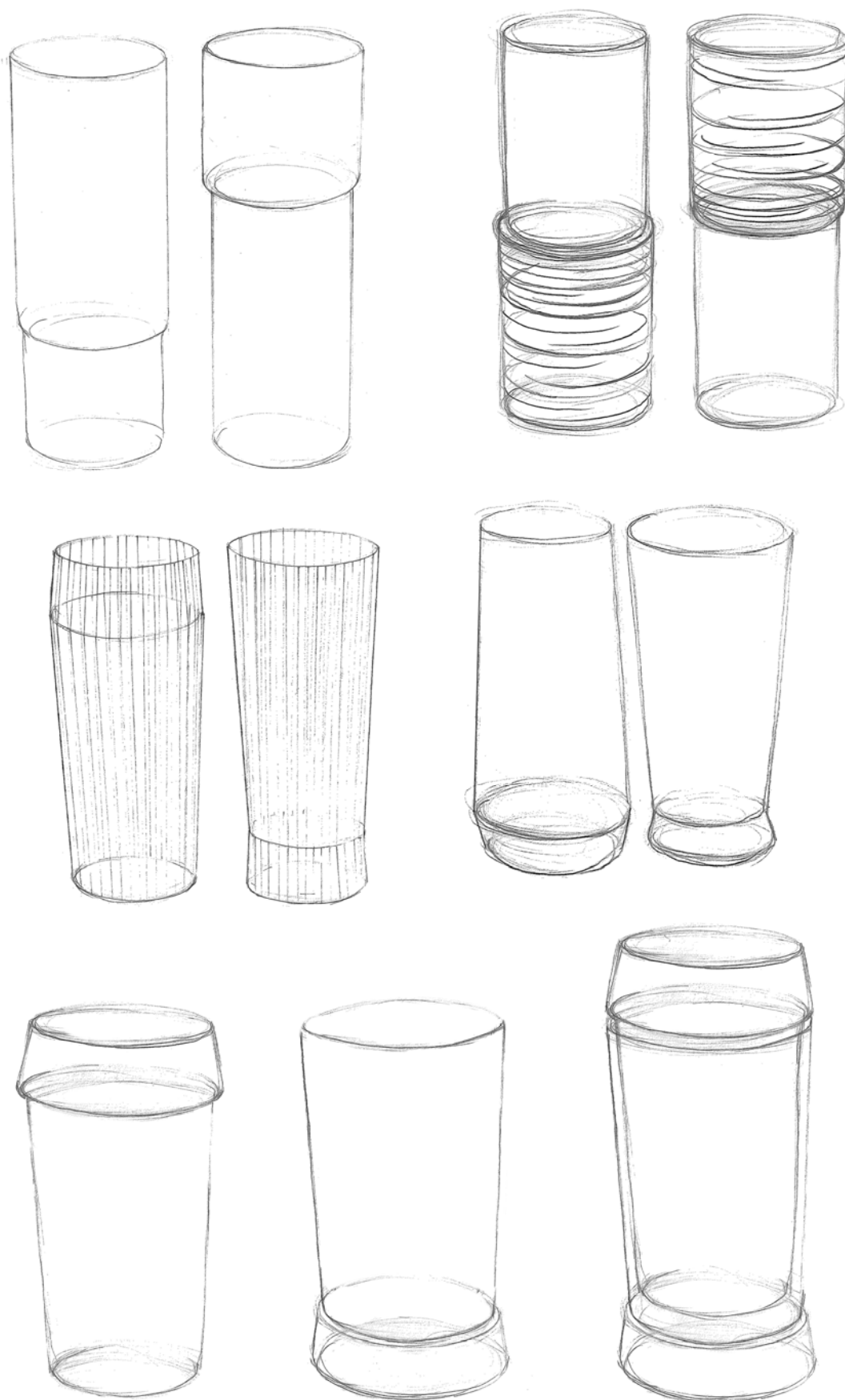
V návrzích jsem postupovala od velmi jednoduchých tvarů doplněných pouze horizontálními, nebo vertikálními liniemi v různé síle a hloubce výbrusu. Všechny tyto návrhy vycházely z elementárních tvarů válce a kužele nebo byly tvořeny spojením těchto dvou prvků. Postupně se vyčlenil a převážil nápad vytvořit dvojici sklenic, z nichž bude mít každá trochu odlišný tvar i dekor a dohromady budou tvořit celek. Zabývala jsem se studiem tvarů dvou sklenic, které by se do sebe daly zasunout a propojením a navrstvením jejich dekorů by vznikl další plán.

Od začátku jsem kladla důraz na eleganci a křehkost čirého skla, na jemnou kresbu linií v prostoru. Mým cílem bylo vytvořit nejen funkční sklenice, ale také malý skleněný objekt, který zaujme svým výtvarným řešením.

Od prostých linií, s nimiž jsem od začátku pracovala, jsem postupně přešla k o něco komplikovanějšímu řešení. Na sklenici budou pouze horizontálně a vertikálně vedené linie ale zároveň zde bude přítomen ještě další, úhlopříčně řešený vzor, který vznikne vynecháním vyrytých linek. Hlavní geometrický ornament tak bude vlastně spíše jakousi absencí tohoto ornamentu. Při zasunutí obou sklenic do sebe vznikne další plán, vertikály a horizontály se překříží a úhlopříčný dekor bude při určitém natočení sklenic zřetelný. Při dalším pootočení sklenic zasunutých v sobě tento dekor zase zmizí.

Obr.54. První kresebné návrhy

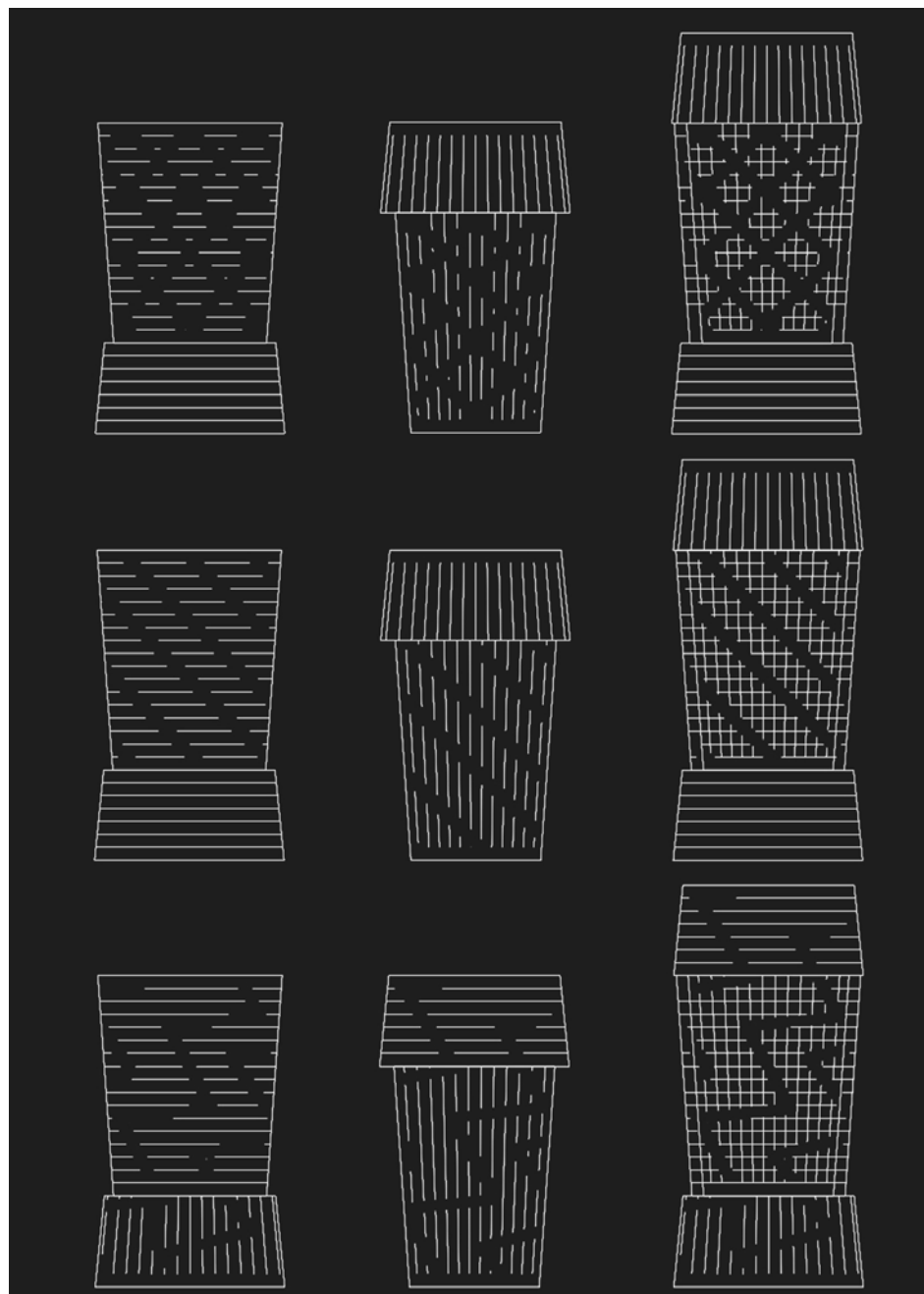

Obr.55. Kresebné studie tvarů a dekorů dvojice sklenic

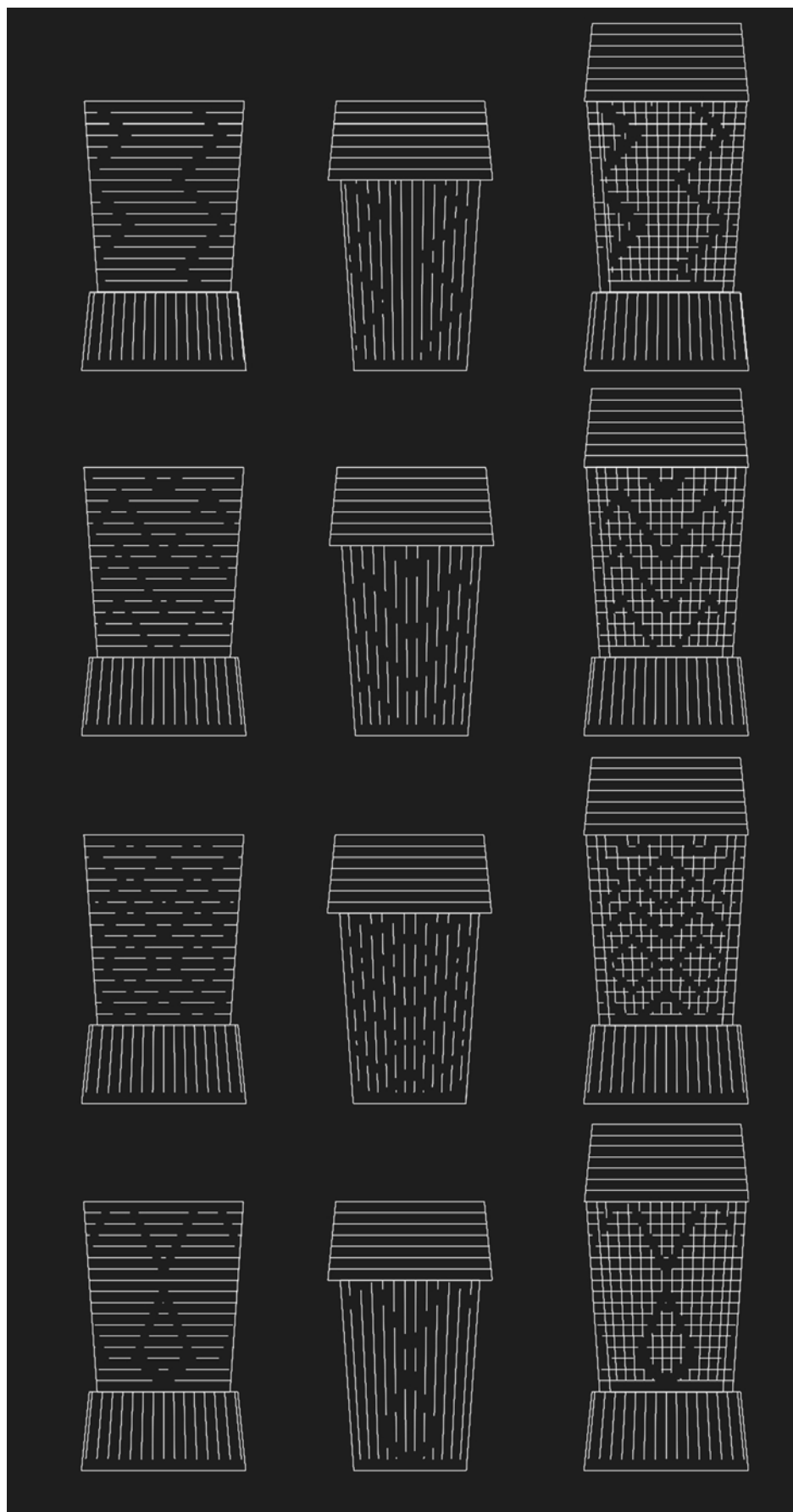
Při rozmýšlení konečné verze dekoru jsem vytvořila mnoho grafických studií.

V původních návrzích se vždy na jedné sklenici objevily pouze vertikály a na druhé pouze horizontály. Později jsem tyto prvky zkombinovala, takže se na jedné sklenici objevují linie jak vodorovné tak svislé. Na větší ploše jsou linie ve směru, který daný tvar charakterizuje a na menší ploše je směr opačný. Soubor tak působí harmoničtěji.

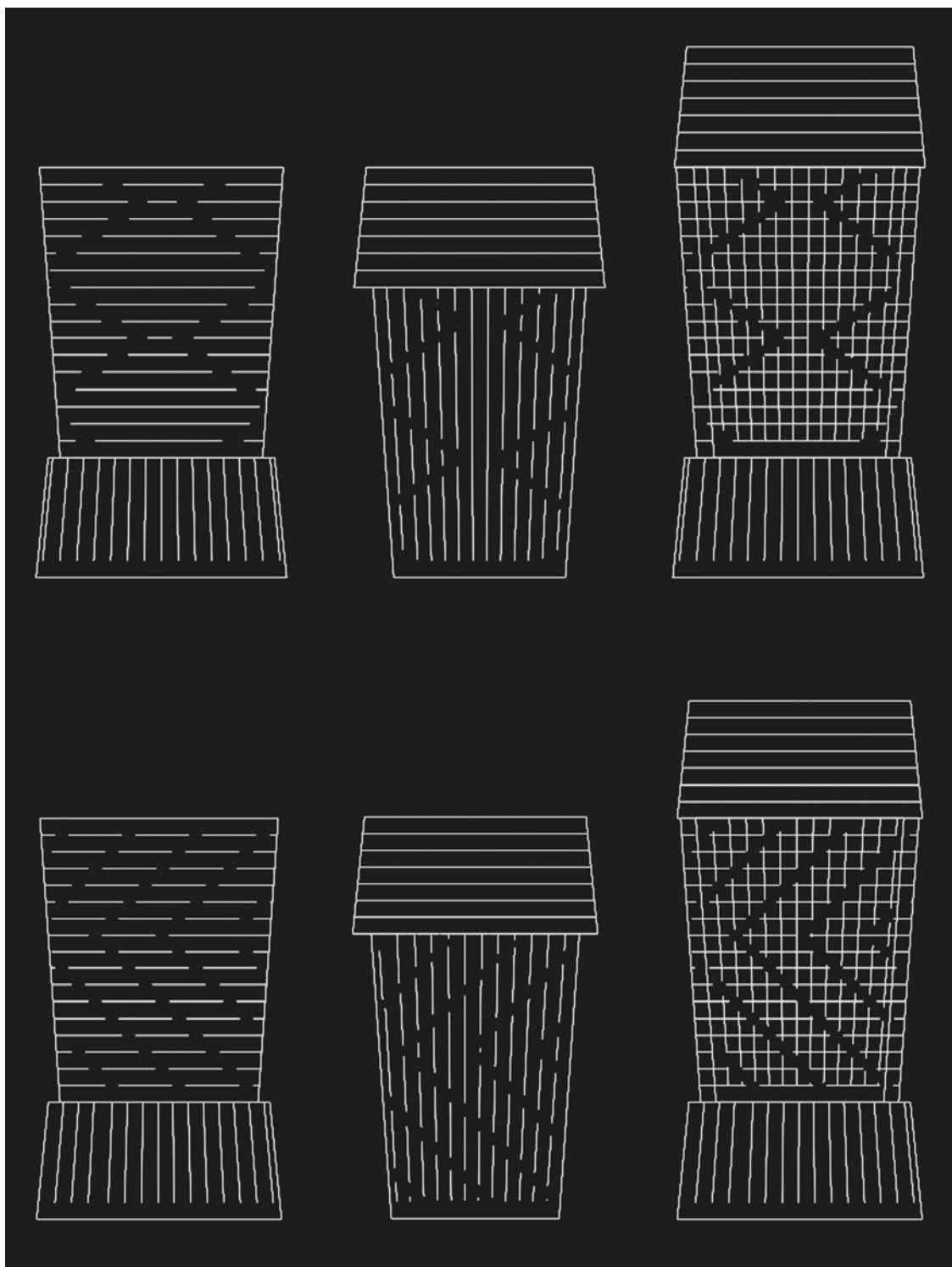
Konečný tvar úhlopříčného dekoru jsem vybrala tak, aby byl ucelený, čitelný, ponechával prostor pro vyryté čáry a podporoval tvar sklenic.

Obr.56. Grafické studie různých variant dekoru

Obr.57. Grafické studie různých variant dekoru

Obr.58. Konečné verze dekoru

4.2 Technologie výroby

Vzhledem k tomu, že spolupracuji se sklárnou v Květné, sklenice jsou tvarované ručním foukáním. Tvar sklenic by ale obstál i v méně nákladné sériové výrobě lisovaného skla. V prvních návrzích jsem zvažovala možnost rytí dekoru na kuličském stroji klínovým kotoučem, čímž by vzniknul hlubší výbrus, sklenice by ale při takovém způsobu zušlechťování musely být silnostěnné. V pozdějších návrzích jsem se přiklonila k tenkostěnným sklenicím dekorovaným matnými tenkými liniemi. Po konzultaci s ředitelem sklárny v Květné jsem se rozhodla pro reprodukční rytí dekoru pomocí diartytu. Sklenice mohou být tenkostěnné a elegantní. Této technologii jsem musela dekor mírně přizpůsobit: linie začínají 5 milimetrů od okrajů sklenic.

Obr.59., 60. Postup rytí dekoru diartytem

4.3 Teoretické zdůvodnění konečného návrhu

V konečné fázi jsem se rozhodla pro realizaci sklenic, které jsou díky svému tvaru a objemu univerzálně použitelné na nealkoholické i alkoholické nápoje. Objem první sklenice je 280 ml a druhé sklenice 340 ml.

Postupným vývojem návrhů došlo k identifikaci vztahu horizontální a vertikální linie s charakteristikou vzájemného vztahu a působení ženského a mužského elementu. Základní tvarové řešení sklenic se tedy odvíjí od myšlenky dvou prvků, ženského a mužského. Tyto dva prvky mohou existovat samostatně, avšak jejich spojením dostává celá věc nový rozměr, další plán.

Tvar sklenic je tvořen dvěma segmenty kužele. U sklenice s převažující horizontálou jsou proti sobě tyto segmenty obráceny užší stranou a na obou koncích se tak rozšiřují, u sklenice s převažující vertikálou je tomu naopak.

Mužský prvek tu zastupuje tvar s převažující vertikálou. Tento tvar má menší základnu a jeho těžiště spočívá ve vrchní části, čímž jakoby směřuje vzhůru. Větší část jeho pláště pokrývají vertikály.

Ženský prvek pak představuje tvar odlivky se širším objemem, tvar, který má větší základnu, a jehož těžiště spočívá ve spodní části. Dekor pokrývající větší plochu je tvořen horizontálními liniemi.

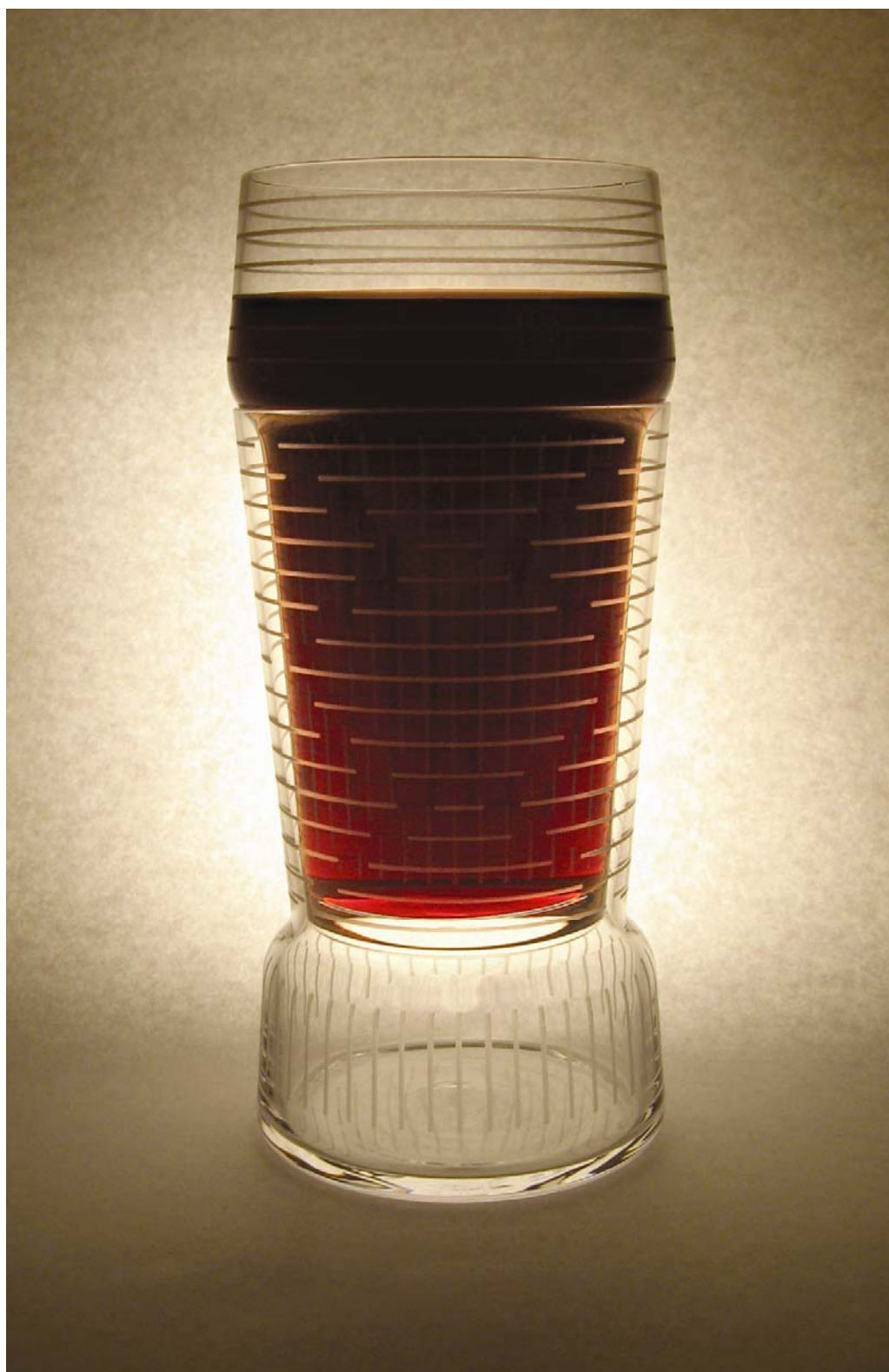

Obr.61., 62. Realizace konečného návrhu

Oba prvky pak mají společný, úhlopříčně řešený ornament, který se při spojení a správném pootočení sklenic objeví, nebo zmizí.

Tento další plán, vzniklý spojením dekoru obou prvků dělá z obyčejných užitkových sklenic drobný umělecký artefakt, předmět vytrhující ze spotřebního stereotypu a vybízející ke hře. Skutečnost, že se sklenice dají vložit do sebe má mimo to výhodu, že šetří místo v polici.

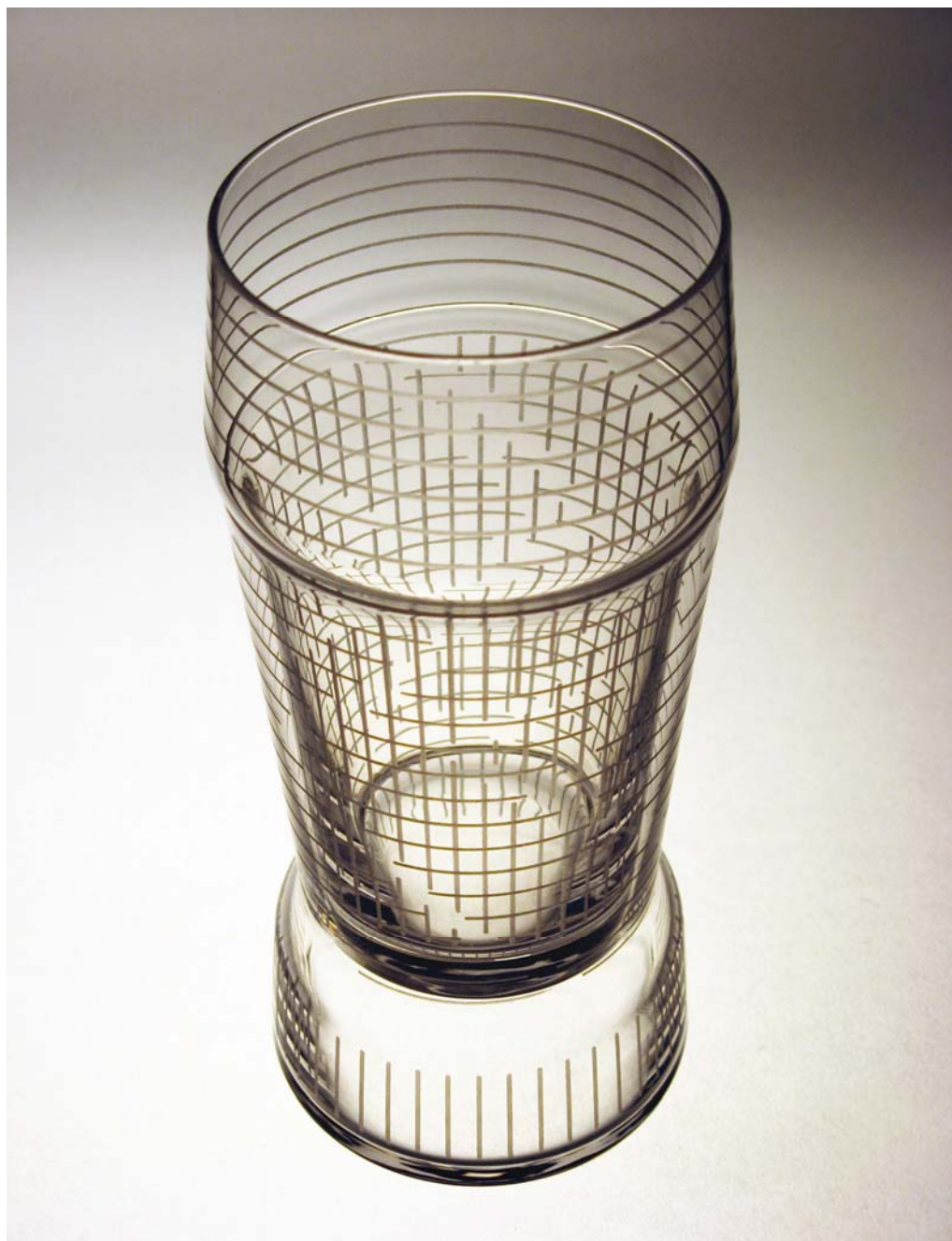
Sklenice mohou být prodávány v klasickém setu šest kusů se stejným dekorem, nebo v sadě šesti kusů se třemi různými variantami dekoru, ale mohou být také zakoupeny pouze ve dvou, k sobě náležících kusech, jako dárek pro partnery, nebo dvě blízké bytosti.

Obr.63. Realizace konečného návrhu

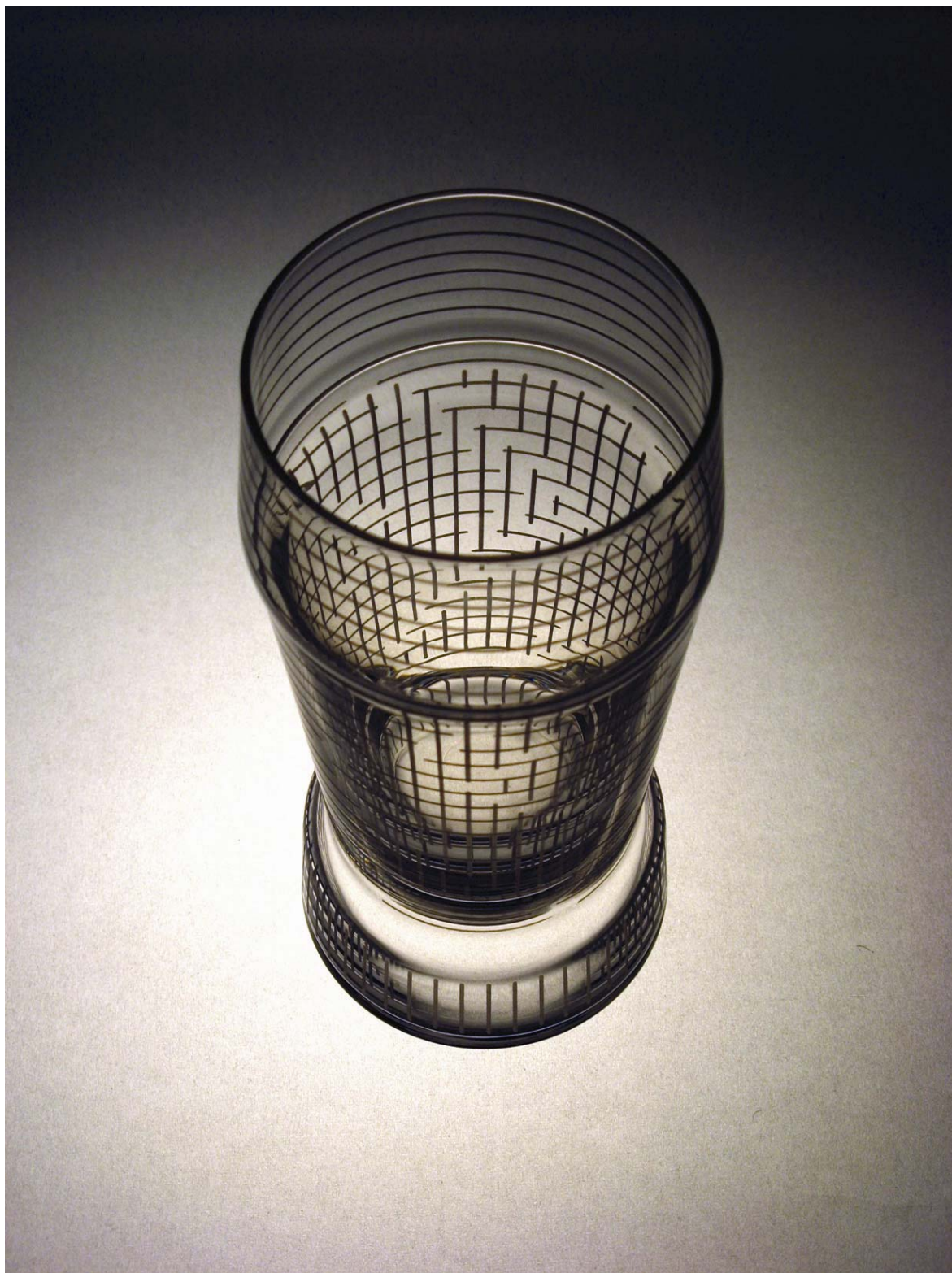
Obr.64. Realizace konečného návrhu

Obr.65. Realizace konečného návrhu

Obr.66., 67. Realizace konečného návrhu

Obr.68. Realizace konečného návrhu

ZÁVĚR

V písemné části své diplomové práce jsem podala stručný přehled o českém designu nápojového skla, a seznámila jsem čtenáře s nejdůležitější sklárnou na Moravě.

Cílem mé projektové části práce bylo navrhnout skleněný nápojový soubor dekorovaný rytím.

Úkol, který jsem si zvolila, byl pro mne nový. Průběh práce jsem konzultovala s Ing. Jiřím Tesařem, ředitelem sklárny v Květné a s Janem Knotkem, designérem této sklárny. Spolupráce s Moravskými sklárnami pro mne byla přínosná především z toho důvodu, že jsem se měla možnost seznámit s provozem a sortimentem této sklárny a v praxi jsem si vyzkoušela technologie, s nimiž jsem doposud neměla zkušenosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [3] VONDRUŠKA, Vlastimil : *Sklářství*. 1.vyd. Praha: Grada, 2002. 273 s., s.75, 16. ISBN 80-247-0261-4
- [2] MILLER, Judith : *Sklo 20. století*. 1.vyd. Bratislava: Noxi, 2005. 240 s. ISBN 80-89179-21-5
- [3] LANGHAMER, Antonín : *Legenda o českém skle*. 1.vyd. Zlín: Tigris, 1999. 292 s. ISBN 80-86062-02-3
- [4] KOLESÁR, Zdeno : *Kapitoly z dějin designu*. 1. vyd. Praha: VŠUP, 2004. 167 s. ISBN 80-86863-03-4
- [5] ADAMS, Steven : *Hnutí uměleckých řemesel*. 1.vyd. Praha: Svojtka a Vašut, 1997. 128 s. ISBN 80-7180-254-9
- [6] HAVRÁNEK, Vít : *Bruselský sen*. Praha: Arbor Vitae, 2008. 367 s. ISBN 978-80-87164-03-7
- [7] SPARKE, Penny : *Století designu*. 1.vyd. Praha: Slovart, 1999. 272 s. ISBN 80-7209-142-5
- [8] BHASKARAN, Lakshmi : *Podoby moderního designu*. Praha: Slovart, 2007. 256 s. ISBN 978-80-7209-864-4
- [9] LEMME, Arie : *Art Deco*. 1.vyd. Praha: Svojtka a Vašut, 1997. 128 s. ISBN 80-7180-248-4
- [10] DRAHOTOVÁ, Olga : *Historie sklářské výroby v českých zemích*. 1.vyd. Praha: Academia 2005. 483 s. ISBN 80-200-1287-7

Internetové zdroje:

- [11] LANGHAMER Antonín : Kapitoly z tisícileté historie sklářství v Čechách a na Moravě [online]. [cit. 2008-4-6]. dostupné z www:
http://www.glass.cz/hist_main.htm
- [12] Uměleckoprůmyslové muzeum [online]. [cit. 2008-4-20]. dostupné z www:
<http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=104&year=2008&id=208>
- [13] Czechdesign [online] dostupné z www: <http://www.czechdesign.cz>

[14] Moravské sklárny Květná: Historie [online] [cit. 2008-4-18]. dostupné z www:
<http://www.moravskesklarny.cz/historie.php>

[15] Designmagazin [online] [cit. 2008-4-25]. dostupné z www:
<http://www.designmagazin.cz/produkty/4637artel-povysil-obycejnou-sklenici-na-umelecke-dilo.html>

[16] Lhotský Studio [online] [cit. 2008-5-4]. dostupné z www:
<http://www.lhotsky.cz/studio/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

s.r.o. společnost s ručením omezeným

st. století

obr. obrázek

tzv. takzvaný

př. n. l. před naším letopočtem

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Helénistická amfora, 3.st.př.n.l.	10
Obr. 2. Antické lahvičky, 1. st.n.l.	10
Obr. 3. Portlandská váza 1.st.n.l.	10
Obr. 4. Hedvičina číše, 12. st.,	13
Obr. 5. Tazza dekorovaná filigránem, Benátky, 17. st.	13
Obr. 6. Váza vytvořená technikou Millefiori, Benátky	13
Obr. 7. Číše českého typu s perličkami, 2. pol. 14 a 1. pol. 15. st.. Západní Čechy.	15
Obr. 8. Číše z lesního skla zdobené spinováním a nálepy.	15
Obr. 9. Váza ve stříbrné montáži, Sklárna Loetz v Klášterském Mlýně, 1899.	17
Obr. 10. Váza zdobená hutním „Phänomen dekorem“, Sklárna Loetz v Klášterském Mlýně, 1902.	17
Obr. 11. Váza s intarzovým motivem a zlatým irizem, Sklárna Loetz v Klášterském Mlýně, 1902.	17
Obr. 12. Pohár, sklářská škola v Novém Boru, rok 1910.	18
Obr. 13. Josef Hoffmann pro firmu Lobmeyer kolem roku 1911.	18
Obr. 14. Josef Hoffmann pro firmu Lobmeyer kolem roku 1911.	18
Obr. 15. Josef Rosipal -Váza, 1913 pro Artěl.	19
Obr. 16. Alois Metelák - Váza 1925.	19
Obr. 17. Jaroslav Horejc Pohár 1925.	19
Obr. 18. Ludvika Smrčková, Soubor Paříž, 1935	20
Obr. 19. Ladislav Sutnar, čajová souprava, 1931.	20
Obr. 20. Adolf Matura, Nápojová souprava 1959	22
Obr. 21. Pavel Hlava, set Gina, 1980, Crystalex.	22
Obr. 22. Vratislav Šotola, nápojové sklo (půllitr, třetinky), 1977.	22
Obr. 23. Jiří Vosmík, nápojový soubor Karo, 1998	23
Obr. 24. Bořek Šípek, soubor pro huť Ajeto.	23
Obr. 25. Olgoj Chorchoj, Sklenice Mattoni, 2009.	24

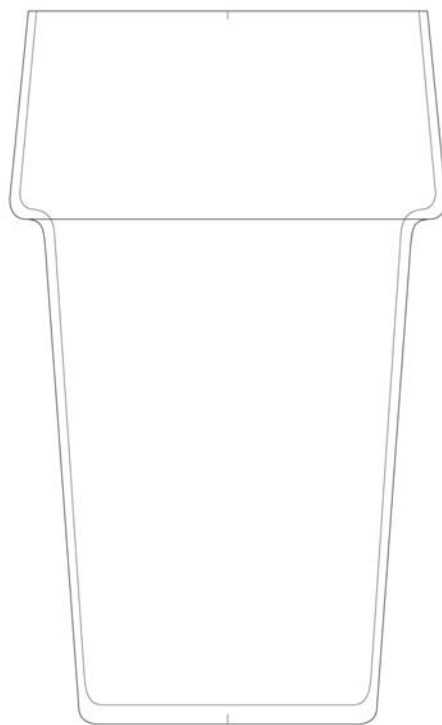
Obr. 26. Rony Plesl, Pivní sklenice pro Staropramen, 2006.....	24
Obr. 27. Olgoj Chorchoj pro Artěl	25
Obr. 28. Maxim Velčovský pro Artěl	25
Obr. 29. František Skála pro Artěl	25
Obr. 30. Rony Plesl, Ramus, Moravské sklárny Květná	26
Obr. 31. Jiří Šuhájek, Angel, Moravské sklárny Květná.....	26
Obr. 32. Jiří Pelel 2005, nápojový soubor Vincenza	27
Obr. 33. Olgoj Chorchoj, Ona, Moravské Sklárny Květná	27
Obr. 34. Bořek Šípek, Pohár, Sklárna Ajeto.....	28
Obr. 35. Maxim Velčovský, nápojový soubor, 2005	28
Obr. 36. Maxim Velčovský, nápojový soubor, 2005	28
Obr. 37. Jakub Berdych, nápojový set Saturn, varné sklo SIMAX, 2006	28
Obr. 38. Jakub Berdych, Glass onion	28
Obr. 39. Zdeněk Lhotský, nápojové sklo	29
Obr. 40. Zdeněk Lhotský, nápojové sklo.....	29
Obr. 41. Zdeněk Lhotský, nápojové sklo.....	29
Obr. 42. Olgoj Chorchoj, Mr. Egg , 2005	33
Obr. 43. Rony Plesl, La Scene, 2009	33
Obr. 44. Petr Mikošek, Kala, 2009.....	33
Obr. 45. Tomáš Hovorka, Vkus, inspirováno kolekcí z roku 1954.....	34
Obr. 46. Mária Hostinová, Stockholm, inspirováno kolekcí z roku 1970	34
Obr. 47. Marco Sousa Santos, Float II.....	35
Obr. 48. Arik Levy, Mitos.....	35
Obr. 49. Jean-Marie Massaud, Graal	35
Obr. 50. Obr.46. Lars Kemper, Vicki Morgan.....	35
Obr. 51. Lars Kemper + Petr Olah, Somelier	35

Obr. 52. Adam Tureček, Bacchus, inspirováno kolekcí z roku 1934	36
Obr. 53. Mimolimit (Bára Škorpilová), Sloní noha.....	36
Obr. 54. První kresebné návrhy	40
Obr. 55. Kresebné studie tvarů a dekorů dvojice sklenic	41
Obr. 56. Grafické studie různých variant dekoru	42
Obr. 57. Grafické studie různých variant dekoru	43
Obr. 58. Konečné verze dekoru	44
Obr. 59. Postup rytí dekoru diarytem	45
Obr. 60. Postup rytí dekoru diarytem	45
Obr. 61. Realizace konečného návrhu	47
Obr. 62. Realizace konečného návrhu	47
Obr. 63. Realizace konečného návrhu	49
Obr. 64. Realizace konečného návrhu	50
Obr. 65. Realizace konečného návrhu	51
Obr. 66. Realizace konečného návrhu	52
Obr. 67. Realizace konečného návrhu	52
Obr. 68. Realizace konečného návrhu	53

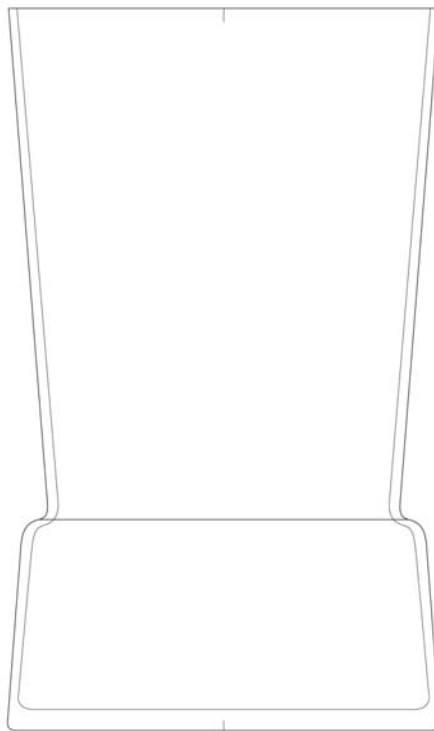
SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI : Technické výkresy tvaru sklenic pro výrobu sklářské formy

PŘÍLOHA P I: TECHNICKÉ VÝKRESY TVARU SKLENIC PRO VÝROBU SKLÁŘSKÉ FORMY

IDCV	
Název	
Tvar	P09037
Dekor	
Velikost	280 ml
Druh	Odlivka
Optika	
U. obsah	
C. obsah	
Výška	120 mm
Ø h. okr.	66 mm
Max. Ø	73 mm
Ø dýnka	
Navrhl	Karla Šťastná
Kreslil	Jan Knotek
Nahrazuje	
Číslo	závod
Provedení	
Barva	

<i>IDCV</i>	
<i>Název</i>	
<i>Tvar</i>	P09038
<i>Dekor</i>	
<i>Velikost</i>	340 ml
<i>Druh</i>	Odlivka
<i>Optika</i>	
<i>U. obsah</i>	
<i>C. obsah</i>	
<i>Výška</i>	120 mm
<i>Ø h.okr.</i>	71 mm
<i>Max. Ø</i>	73 mm
<i>Ø dýnka</i>	
<i>Navrhl</i>	Karla Šťastná
<i>Kreslil</i>	Jan Knotek
<i>Nahrazuje</i>	
<i>Číslo</i>	<i>závod</i>
<i>Provedení</i>	
<i>Barva</i>	